

EKSTERNI SEKTOR

07

Prema preliminarnim podacima, u prvom kvartalu 2022. godine zabilježen je rast deficita tekućeg računa za 12,97% u odnosu na isti period prethodne godine, koji je uslovljen rastom deficita na računu roba od 28,37%, usljed većeg rasta uvoza od rasta izvoza. Deficit tekućeg računa ublažen je povećanjem suficita na računu usluga (za 40,63%), kao i na računima primarnog i sekundarnog dohotka (za 117,81% i 21,61%). Na finansijskom računu ostvareno je povećanje neto priliva kapitala od 81,24%, što je rezultat povećanja neto priliva po pitanju stranih direktnih investicija, kao i istovremenog smanjenja neto odliva na računu portfolio investicija i na računu ostalih investicija (tabela 7.1).

Tekući račun platnog bilansa u posmatranom periodu bilježi deficit od 183,80 miliona eura (rast od 12,97% na godišnjem nivou) zbog realizovanog deficita u spoljnotrgovinskoj razmjeni, koji je dijelom ublažen zabilježenim suficitima na ostalim djelovima tekućeg računa. Deficit na računu roba iznosio je 413,55 miliona eura i bio za 28,37% veći u odnosu na uporedni period. Uvoz roba je iznosio 629,61 milion eura i bio je za 199,40 miliona eura ili 46,35% veći nego u uporednom periodu, uglavnom zbog rasta uvoza nafte i naftnih derivata, obojenih metala i električne energije. Istovremeno, ukupan izvoz roba iznosio je 216,06 miliona eura (rast od 108,00 miliona eura), što ukazuje da je vrijednost izvezene robe bila dva puta veća u odnosu na uporedni period. Ostvareni rast po pitanju izvezene robe u najvećoj mjeri je rezultat povećanja izvoza obojenih metala, električne energije i mineralnih ruda i otpadaka metala, na koje se odnosilo 78,13% ukupnog rasta izvoza.

U posmatranom periodu na računu usluga ostvaren je suficit u iznosu od 79,34 miliona eura i za 40,63% je veći u odnosu na uporedni period, usljed rasta prihoda od 69,77%. Rast prihoda na ovom računu prevashodno je rezultat povećanja prihoda po osnovu usluga transporta, putovanja-turizma i prihoda po osnovu telekomunikacionih, računarskih i informacionih usluga. Zabilježeni rast prihoda praćen je porastom rashoda po ovom osnovu što je rezultiralo ukupnim obimom razmjene usluga od 465,56 miliona u prvom kvartalu 2022. godine, a što predstavlja povećanje od 75,98% u odnosu na uporedni period.

Na računima primarnih i sekundarnih dohodaka zabilježen je suficit od 150,41 miliona eura, što predstavlja rast od 45,97% na godišnjem nivou. Na računu primarnog dohotka realizovan je suficit u iznosu od 56,84 miliona eura, što je za 30,74 miliona eura više nego u uporednom periodu. Ovakav trend rezultat je većeg priliva po osnovu kompenzacija zaposlenih. Priliv po osnovu doznaka iznosio je 195,08 miliona eura (rast za 28,11%). Na računu sekundarnog dohotka zabilježen je suficit u iznosu od 93,57 miliona eura, što je za 21,61% više u odnosu na isti period prethodne godine, a rezultat ne najvećim dijelom povećanog priliva po osnovu ličnih transfera koji su činili 78,95% ukupnog priliva na računu sekundarnog dohotka, a porasli su za 22,59% na godišnjem nivou.

Na finansijskom računu u posmatranom periodu neto priliv stranih direktnih investicija iznosio je 162,94 miliona eura ili 94,79% više nego u uporednom periodu, ukazujući da je 88,65% ukupne vrijednosti deficita tekućeg računa pokriveno neto prilivom SDI. Ovakvo kretanje rezultat je većeg priliva SDI po osnovu vlasničkih ulaganja. Po osnovu portfolio investicija u posmatranom periodu zabilježen je neto odliv od 59,61 milion eura. Na računu ostalih investicija zabilježen je neto odliv u iznosu od 6,82 miliona eura (smanjenje od 93,31%). Kretanja na ovom računu karakteriše veće zaduživanje države, banaka i ostalih sektora po osnovu uzetih kredita u inostranstvu.

Tabela 7.1

Platni bilans Crne Gore, u 000 eura ³⁵				
R.br.	Naziv stavke	Januar-mart 2021. godine	Januar-mart 2022. godine	Promjena u %
1	TEKUĆI RAČUN	-162.695,37	-183.802,56	12,97
1.A	SALDO ROBA I USLUGA	-265.731,79	-334.205,32	25,77
1.A.a	Robe	-322.149,67	-413.546,95	28,37
1.A.a.1	Izvoz, f.o.b.	108.059,92	216.062,50	99,95
1.A.a.2	Uvoz, f.o.b.	430.209,59	629.609,45	46,35
1.A.b	Usluge	56.417,88	79.341,63	40,63
1.A.b.1	Prihodi	160.482,86	272.449,96	69,77
1.A.b.2	Rashodi	104.064,98	193.108,33	85,57
1.B	Primarni dohodak	26.094,41	56.837,31	117,81
1.B.1	Prihodi	71.436,43	95.660,10	33,91
1.B.2	Rashodi	45.342,02	38.822,79	-14,38
1.C	Sekundarni dohodak	76.942,01	93.565,45	21,61
1.C.1	Prihodi	97.602,61	114.443,71	17,25
1.C.2	Rashodi	20.660,60	20.878,26	1,05
2	KAPITALNI RAČUN	-270,41	0,00	
2.A	Prihodi	0,00	0,00	
2.B	Rashodi	270,41	0,00	
	SALDO TEKUĆEG I KAPITALNOG RAČUNA	-162.965,78	-183.802,56	12,79
3	FINANSIJSKI RAČUN, neto	-91.094,20	-165.094,75	81,24
3.A	Neto povećanje finansijske aktive	-237.673,34	-42.135,20	-82,27
3.B	Neto povećanje obaveza	-146.579,15	122.959,54	
3.1	Direktne investicije, neto	-83.650,01	-162.944,71	94,79
3.1.1	Neto povećanje finansijske aktive	3.286,18	3.928,72	19,55
3.1.2	Neto povećanje obaveza	86.936,19	166.873,43	91,95
3.2	Portfolio investicije, neto	225.970,15	59.614,33	-73,62
3.2.1	Neto povećanje finansijske aktive	-3.834,09	9.400,54	
3.2.2	Neto povećanje obaveza	-229.804,24	-50.213,79	-78,15
3.3	Finansijski derivati, neto	0,00	-5.061,64	
3.3.1	Neto povećanje finansijske aktive	0,00	-5.061,64	
3.3.2	Neto povećanje obaveza	0,00	0,00	
3.4	Ostale investicije, neto	101.990,72	6.822,83	-93,31
3.4.1	Neto povećanje finansijske aktive	98.279,62	13.122,74	-86,65
3.4.2	Neto povećanje obaveza	-3.711,10	6.299,91	
3.5	Rezerve CBCG (promjene)	-335.405,06	-63.525,56	-81,06
4	NETO GREŠKE I OMAŠKE (3-2-1)	71.871,60	18.707,82	-73,97

Izvor: CBCG

³⁵ Podaci platnog bilansa Crne Gore objavljeni u skladu sa važećom metodologijom MMF-a (Priručnik za platni bilans i međunarodnu investicionu poziciju, šesto izdanje-BPM6) iz 2009. godine.

7.1. Platni bilans

7.1.1. Tekući i kapitalni račun platnog bilansa

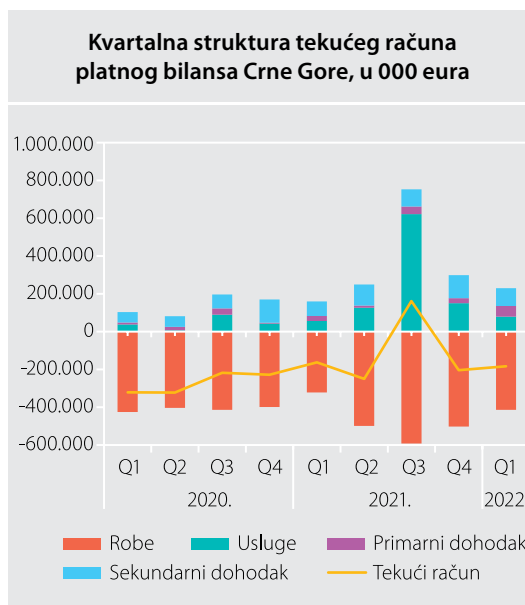
Deficit tekućeg računa platnog bilansa Crne Gore tokom perioda januar-mart 2022. godine rezultat je deficita na računu roba, dok je na ostalim računima realizovan suficit (grafikon 7.1). Zabilježeni spoljnotrgovinski deficit od 413,55 miliona eura, uprkos rastu suficita na računu usluga, rezultirao je povećanjem deficita u razmjeni roba i usluga za 25,77% u odnosu na isti period prethodne godine. Stepen pokrivenosti uvoza izvozom roba i usluga iznosio je 59,38%, što predstavlja rast od 9,11 pp u odnosu na uporedni period.

Na računu usluga u posmatranom periodu realizovani suficit iznosio je 79,34 miliona eura ili 40,63% više u odnosu na uporedni period, što je u najvećoj mjeri rezultat povećanja prihoda po osnovu usluga putovanja-turizma, transporta, kao i prihoda po osnovu telekomunikacionih, računarskih i informacionih usluga. Na računima primarnog i sekundarnog dohotka ostvaren je suficit od 150,40 miliona eura (rast od 47,37 miliona eura ili 45,97%).

7.1.1.1. Robna razmjena³⁶

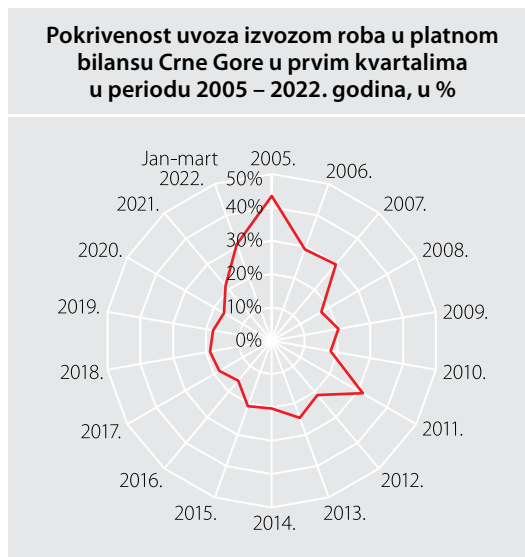
Tokom perioda januar-mart 2022. godine, prema preliminarnim podacima MONSTAT-a, došlo je do povećanja ukupne robne razmjene sa inostranstvom za 58,88% u poređenju sa istim periodom prethodne godine, kao rezultat istovremenog rasta uvoza i izvoza roba. Zahvaljujući navedenom rastu uvoza (za 209,13 miliona eura ili 47,70%) i izvoza (za 104,61 milion eura ili 110,80%), pokrivenost uvoza izvozom roba, tokom posmatranog perioda iznosila je 30,73%, što predstavlja značajan rast od 9,20 pp u odnosu na pokrivenost zabilježenu tokom prvog kvartala prethodne godine (grafikon 7.2).

Grafikon 7.1

Izvor: CBCG

Grafikon 7.2

Izvor: MONSTAT i kalkulacije CBCG

³⁶ Metodološke napomene: Podaci o spoljnoj trgovini u platnom bilansu Crne Gore prikazani su po specijalnom sistemu trgovine. CBCG vrši prilagodavanje podataka dobijenih od MONSTAT-a za potrebe platnog bilansa u skladu sa metodologijom MMF-a (Balance of Payments Manual, sixth edition, IMF, 2009). Podaci o uvozu i izvozu roba prikazani su po f.o.b-u. Prilagodavanja koja CBCG vrši razlog su razlika u podacima prikazanim u tabeli 7.1 i podacima analiziranim u ovom poglavlju.

Ukupan izvoz roba u prvom kvartalu 2022. godine, prema preliminarnim podacima MONSTAT-a, iznosio je 199,03 miliona eura. Posmatrano po kategorijama SMTK³⁷ (tabela 7.2), na rast ukupnog izvoza najviše je uticao rast kategorije *proizvodi svrstani prema materijalu*, čiji izvoz je iznosio 61,21 milion eura, i veći je za 43,32 miliona eura ili 242,07% u odnosu na isti period prethodne godine. Zabilježeni trend je rezultat povećanja izvoza u potkategoriji *obojeni metali*, gdje je vrijednost izvezeno robe iznosila 55,02 miliona eura, što predstavlja rast od 41,93 miliona eura u odnosu na isti prethodne godine.

U strukturi izvoza prema SMTK najviše je izvezeno proizvoda kategorije *mineralna goriva i maziva*, čiji izvoz je iznosio 69,65 miliona eura ili 35,00% ukupnog izvoza. Najveći udio u ovoj kategoriji čini *električna energija*, koje je izvezeno u iznosu od 66,20 miliona eura (rast od 36,21 milion eura ili 120,78%). Zatim slijedi prethodno navedena kategorija *proizvodi svrstani prema materijalu sa učešćem* od 30,76% u ukupnom izvozu. Značajan udio u izvozu (13,31%) čini i kategorija *sirove materije, osim goriva*, koje je izvezeno u iznosu od 26,50 miliona eura, što predstavlja rast od 8,90 miliona eura ili 50,54% u odnosu na uporedni period. U ovoj kategoriji najzastupljeniji su *mineralne rude i otpaci metala* čiji izvoz iznosi 18,12 miliona eura (rast od 52,47%), i *pluta i drvo* sa izvozom od 6,46 miliona eura (rast od 42,66%).

Tabela 7.2

		Struktura izvoza roba iz Crne Gore, u 000 eura							
		jan-mart 2021. (u 000 eur)		jan-mart 2022. (u 000 eur)		Učešće		Promjena	
				jan-mart 2021. (u %)	jan-mart 2022. (u %)	jan-mart 2022. jan-mart 2021. (u %)	jan-mart 2022. jan-mart 2021. (u 000 eur)		
0	Hrana i žive životinje	5.053,28	5.486,78	5,35%	2,76%	8,58%	433,50		
1	Piće i duvan	3.246,82	2.348,72	3,44%	1,18%	-27,66%	-898,10		
2	Sirove materije, osim goriva	17.600,06	26.495,56	18,64%	13,31%	50,54%	8.895,50		
3	Mineralna goriva i maziva	31.863,05	69.655,40	33,75%	35,00%	118,61%	37.792,35		
4	Životinjska i biljna ulja i masti	160,61	265,74	0,17%	0,13%	65,46%	105,13		
5	Hemijski proizvodi	6.932,08	9.308,22	7,34%	4,68%	34,28%	2.376,14		
6	Proizvodi svrstani po materijalu	17.894,32	61.211,68	18,95%	30,76%	242,07%	43.317,36		
7	Mašine i transportni uređaji	7.974,72	17.642,40	8,45%	8,86%	121,23%	9.667,68		
8	Razni gotovi proizvodi	3.688,95	6.614,03	3,91%	3,32%	79,29%	2.925,08		
9	Proizvodi i transakcije, nigdje nepochenuti	0,04	0,17	0,00%	0,00%	325,00%	0,13		
UKUPNO:		94.413,93	199.028,70	100,00%	100,00%	110,80%	104.614,77		

Izvor: MONSTAT i kalkulacije CBCG

Ukupan uvoz roba u prvom kvartalu 2022. godine iznosio je 647,57 miliona eura. Na povećanje uvoza u odnosu na isti period prethodne godine, posmatrano po kategorijama SMTK (tabela 7.3), najviše je uticao rast uvoza kategorije *proizvodi svrstani prema materijalu* čiji je uvoz iznosio 132,75 miliona eura i veći je za 61,88 miliona eura (rast od 87,30%). Ovo je u najvećoj mjeri rezultat rasta uvoza potkategorije *obojeni metali* čiji je uvoz iznosio 29,58 miliona eura i povećan je za 26,08 miliona eura u odnosu na uporedni period. Na dalji rast uvoza u ovoj kategoriji uticala je i potkategorija *gvožđe i čelik* sa uvozom od 23,89 miliona eura (rast od 11,75 miliona eura ili 96,73%).

³⁷ Standardna međunarodna trgovinska klasifikacija.

U strukturi uvoza prema SMTK najviše je uvezeno robe iz prethodno navedene kategorije *proizvodi svrstani prema materijalu* čineći 20,50% ukupnog uvoza. Drugi po redu prema veličini udjela u strukturi uvoza roba su proizvodi kategorije *mašine i transportni uređaji* (19,89%). Zabilježena vrijednost uvezenih proizvoda u potkategoriji *drumska vozila* iznosila je 37,18 miliona eura, rast od 32,47%, dok je u potkategoriji *električne mašine, aparati i uređaji* uvoz iznosio 26,28 miliona eura, što ukazuje na rast od 10,79% u odnosu na uporedni period. Značajno učešće u uvozu zabilježeno je i kod sektora *hrana i žive životinje* (18,16%), kojih je uvezeno u iznosu od 117,60 miliona eura, što predstavlja rast od 26,34 miliona eura ili 28,87% u odnosu na uporedni periodi značajnim dijelom je rezultat rasta uvoznih cijena u okviru ove kategorije proizvoda. U okviru ove kategorije najzastupljeniji su: *meso i prerade od mesa* u iznosu od 24,22 miliona eura i *žitarice i proizvodi* u vrijednosti od 19,01 milion eura.

Tabela 7.3

Struktura uvoza roba u Crnu Goru, u 000 eura							
		Učešće				Promjena	Nominalna razlika
		jan-mart 2021. (u 000 eur)	jan-mart 2022. (u 000 eur)	jan-mart 2021. (u %)	jan-mart 2022. (u %)	jan-mart 2022. jan-mart 2021. (u %)	jan-mart 2022. jan-mart 2021. (u 000 eur)
0	Hrana i žive životinje	91.254,97	117.599,64	20,81%	18,16%	28,87%	26.344,67
1	Piće i duvan	12.093,36	16.577,96	2,77%	2,57%	37,08%	4.484,60
2	Sirove materije, osim goriva	4.962,62	5.891,14	1,14%	0,91%	18,71%	928,52
3	Mineralna goriva i maziva	31.613,12	73.552,06	7,21%	11,36%	132,66%	41.938,94
4	Životinjska i biljna ulja i masti	3.240,62	5.078,90	0,74%	0,78%	56,73%	1.838,28
5	Hemijski proizvodi	64.641,87	79.404,53	14,74%	12,26%	22,84%	14.762,66
6	Proizvodi svrstani po materijalu	70.874,25	132.750,28	16,16%	20,50%	87,30%	61.876,03
7	Mašine i transportni uređaji	98.840,63	128.823,08	22,54%	19,89%	30,33%	29.982,45
8	Razni gotovi proizvodi	60.876,05	87.890,04	13,88%	13,57%	44,38%	27.013,99
9	Proizvodi i transakcije, nigdje nimenuti	52,05	7,74	0,01%	0,00%	-85,12%	-44,31
	UKUPNO:	438.449,54	647.575,37	100,00%	100,00%	47,70%	209.125,83

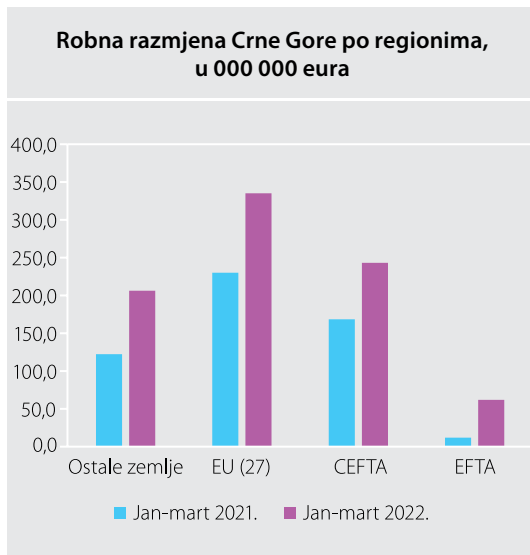
Izvor: MONSTAT i kalkulacije CBCG

Kada govorimo o izvozu po regionima, u navedenom periodu 2022. godine, glavni spoljnotrgovinski partneri Crne Gore bile su zemlje CEFTA³⁸ grupacije gdje je izvezeno 37,44% roba od čega najveći dio čini električna energija. Zatim slijede zemlje EU sa učešćem od 29,79% gdje se najviše izvozi aluminijum i električna energija, te EFTA³⁹ (20,19%) i ostale zemlje (12,58%).

³⁸ Centralnoevropski sporazum o slobodnoj trgovini (eng. Central European Free Trade Agreement - CEFTA) je trgovinski sporazum između Albanije, Bosne i Hercegovine, Republike Sjeverne Makedonije, Moldavije, Srbije, Republike Kosova i Crne Gore.

³⁹ Evropska asocijacija za slobodnu trgovinu (eng. European Free Trade Association - EFTA) međunarodna vladina organizacija koju čine Island, Lihtenštajn, Norveška i Švajcarska.

Grafikon 7.3

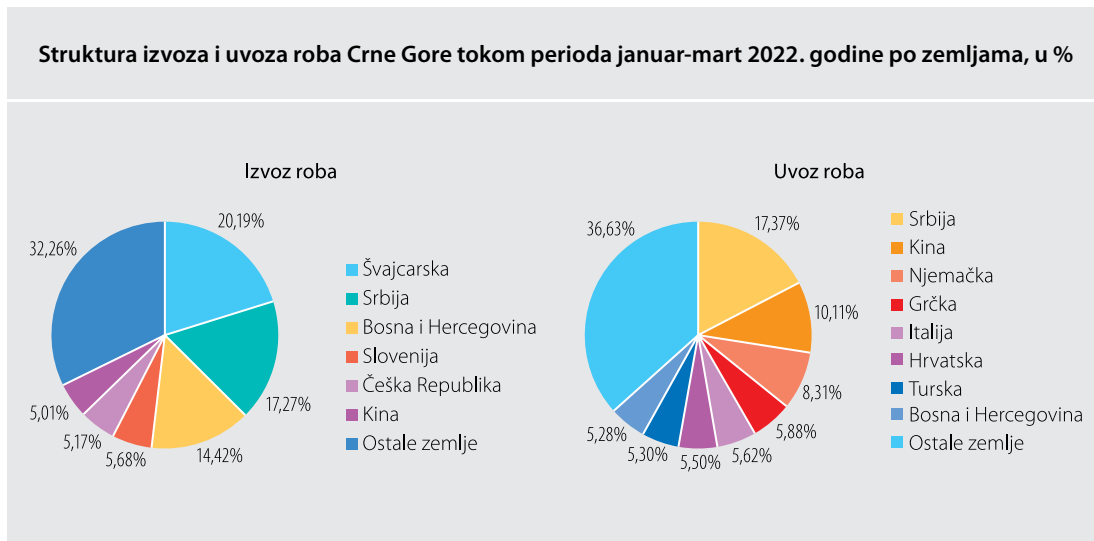

Izvor: MONSTAT

Najviše roba je uvezeno iz EU (42,61%), iz CEFTA i EFTA zemalja (26,04% i 3,35%). Iz ostalih zemalja uvozi se 28,00% (grafikon 7.3). Ako se posmatra struktura uvoza, iz EU zemalja je najviše uvezeno nafte i naftnih derivata, kao i drumskih vozila, dok se iz CEFTA zemalja najviše uvoze električna energija, voda i žive životinje.

Pojedinačno, najveći partneri u izvozu su: Švajcarska (40,18 miliona eura), Srbija (34,37 miliona eura), i Bosna i Hercegovina (28,69 miliona eura). U uvozu, na prvom mjestu se nalazi Srbija (112,49 miliona eura), zatim slijede Kina (65,45 miliona eura) i Njemačka (53,81 miliona eura), (grafikon 7.4).

Grafikon 7.4

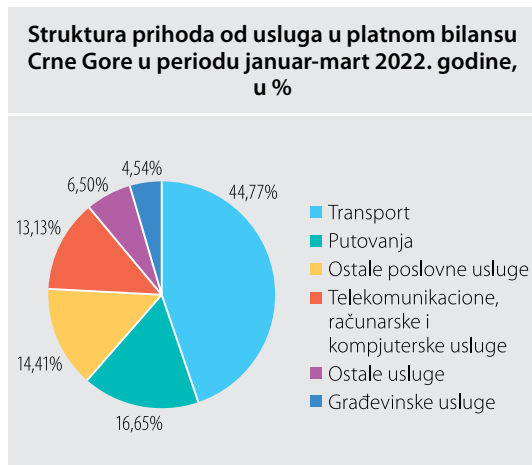

Izvor: MONSTAT i kalkulacije CBCG

7.1.1.2. Usluge

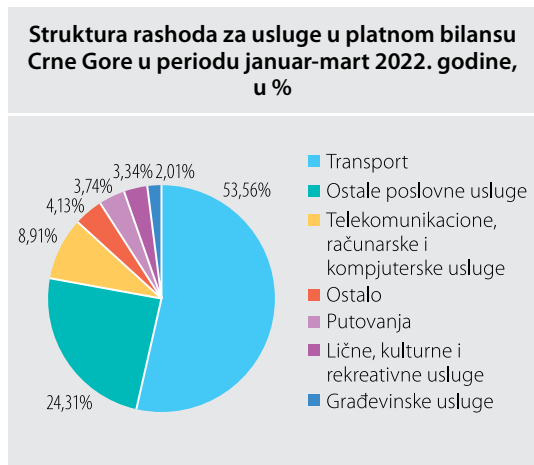
U međunarodnoj razmjeni usluga, tokom prvog kvartala 2022. godine zabilježen je suficit u iznosu od 79,34 miliona eura, što je za 22,92 miliona eura više u odnosu na uporedni period prethodne godine. Suficit na ovom računu realizovan je zahvaljujući rastu prihoda. Zabilježeni rast prihoda praćen je porastom rashoda po ovom osnovu pa je ukupan obim razmjene usluga iznosio 465,56 miliona eura, što je za 75,98% više u odnosu na uporedni period.

Grafikon 7.5

Izvor: CBCG

Grafikon 7.6

Izvor: CBCG

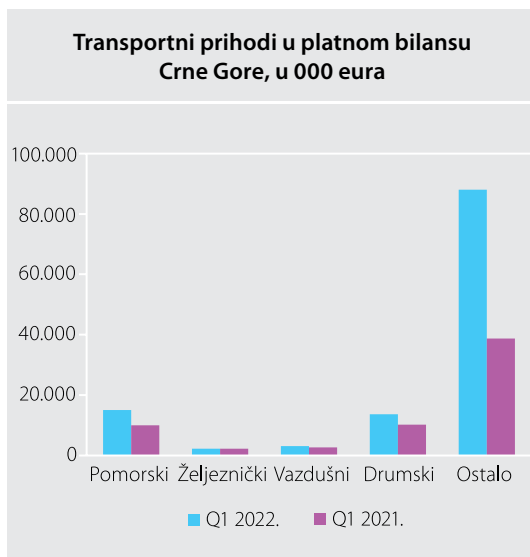
Ukupni prihodi od usluga iznosili su 272,45 miliona eura ili 69,77% više u odnosu na isti period prethodne godine. Najveći prihodi zabilježeni su u oblasti transporta 121,97 miliona eura, putovanja-turizma 45,36 miliona eura, zatim ostalih poslovnih usluga 39,25 miliona eura i telekomunikacionih, računarskih i informatičkih usluga 35,78 miliona eura (grafikon 7.5).

U posmatranom periodu rashodi za usluge iznosili su 193,11 miliona eura i bili su za 85,57% veći u odnosu na uporedni period. U strukturi rashoda najveće učešće imaju rashodi po osnovu transporta u iznosu od 103,43 miliona eura, a zatim slijede rashodi realizovani po osnovu ostalih poslovnih usluga koji su iznosili 46,94 miliona eura (grafikon 7.6). U okviru ove grupe usluga najveći rashodi realizovani su po osnovu profesionalnih i konsalting usluga u iznosu od 23,18 miliona eura, kao i tehničkih, trgovinskih i ostalih poslovnih usluga u iznosu od 22,67 miliona eura.

Na računu transportnih usluga u posmatranom periodu zabilježen je suficit u iznosu od 18,54 miliona eura, što je za 3,96% više u odnosu na uporedni period. Zahvaljujući kontinuitetu oporavka međunarodnog transporta došlo je do povećanja prihoda kao i rashoda po osnovu svih ključnih kategorija usluga transporta.

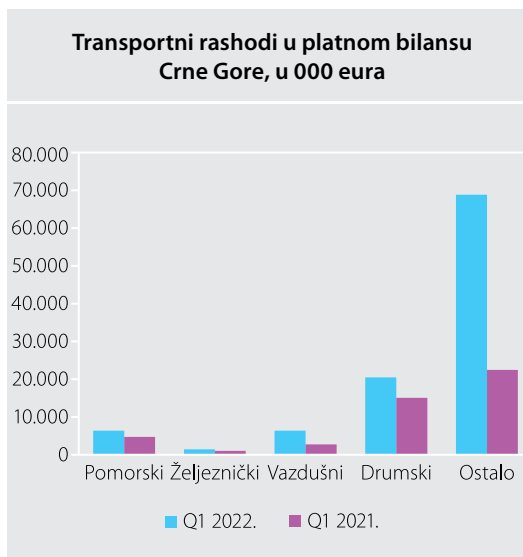
Transportni prihodi iznosili su 121,97 miliona eura i veći su za 91,36% u odnosu na isti period prethodne godine. Najveći udio u ukupnim prihodima na računu transportnih usluga, od 55,44%, zabilježili su prihodi po osnovu prenosa električne energije koji su iznosili 67,63 miliona eura ili 123,26% više u odnosu na uporedni period (grafikon 7.7). U strukturi prihoda od transportnih usluga pomorski saobraćaj čini 12,30%, drumski saobraćaj čini 11,20%, dok vazdušni saobraćaj čini 2,53% ukupnih prihoda. Prihodi zabilježeni u pomorskom saobraćaju iznosili su 15,01 miliona eura, što je za 50,80% više nego u uporednom periodu. Prihodi u drumskom saobraćaju iznosili su 13,66 miliona eura i bilježe rast od 34,36%. Prihodi zabilježeni u vazdušnom saobraćaju iznosili su 3,08 milion eura što predstavlja rast od 15,80%, a rezultat je povećanja prihoda po osnovu putničkog transporta vezanog za avio saobraćaj. U željezničkom saobraćaju prihodi su iznosili 2,23 miliona eura i ne bilježe značajniju promjenu u odnosu na prvi kvartal 2021. godine. Prihodi realizovani po osnovu pomoći, podrške i ostalih transportnih usluga iznosili su 19,90 miliona eura što predstavlja rast od 154,43% i rezultat je većih prihoda po osnovu usluga iznajmljivanja vozila sa posadom i špediterskih usluga.

Grafikon 7.7

Izvor: CBCG

Grafikon 7.8

Izvor: CBCG

Ukupni transportni rashodi iznosili su 103,43 miliona eura, što je za 57,53 miliona eura ili 125,32% više u odnosu na uporedni period. Najveći rashodi realizovani su po osnovu prenosa električne energije i drumskog saobraćaja, i oni čine 54,94%, odnosno 19,78% u ukupnim rashodima. Rashodi u oblasti transporta električne energije iznosili su 56,83 miliona eura (povećanje od 210,36% na godišnjem nivou) i dijelom su posljedica rasta cijena električne energije na međunarodnom tržištu. U oblasti drumskog saobraćaja rashodi su iznosili 20,46 miliona eura što predstavlja povećanje 36,11%. Rashodi po osnovu vazdušnog saobraćaja iznosili su 6,39 miliona eura (povećanje od 136,34%), dok su rashodi po osnovu pomorskog saobraćaja iznosili 6,33 miliona eura (povećanje od 34,46%). U oblasti željezničkog saobraćaja rashodi su iznosili 1,45 miliona eura i bilježe rast od 40,32%. Rashodi realizovani po osnovu pomoći, podrške i ostalih transportnih usluga iznosili su 11,56 miliona eura (rast od 223,69%).

Kada se uzmu u obzir sve vrste transporta, najveća razmjena usluga zabilježena je po osnovu teretnog transporta i to 81,17 miliona eura po osnovu uvoza i 84,89 miliona eura za izvoz.

U prvom kvartalu 2022. godine procijenjeni prihodi od *putovanja-turizma* iznosili su 45,36 miliona eura i veći su za 86,52% u odnosu na uporedni period. Ovaj nivo prihoda samo je za oko dva miliona manji od nivoa ostvarenog u prvom kvartalu, po nivou prihoda rekordne, 2019. godine (47,33 miliona eura).

Rashodi po osnovu putovanja-turizma iznosili su 7,22 miliona eura i veći su za 45,60%. Usljed ovakvih kretanja na računu putovanje-turizam zabilježen je suficit koji je iznosio 38,14 miliona eura, što je za 97% više nego u uporednom periodu.

U posmatranom periodu na računu *građevinskih usluga* zabilježen je ukupan prihod u iznosu od 12,36 miliona eura, što predstavlja povećanje od 57,16% u odnosu na uporedni period. Istovremeno, rashodi po osnovu angažovanja nerezidenata u oblasti građevinarstva iznosili su 3,87 miliona eura i bilježe rast od 16,71%. Ovakav trend prihoda i rashoda po osnovu građevinskih usluga rezultirao je suficitom na računu građevinskih usluga u iznosu od 8,48 miliona eura, što je za 88,16% više u odnosu na prvi kvartal prethodne godine.

Prihodi po osnovu *ostalih poslovnih usluga* iznosili su 39,25 miliona eura, od čega je najveći dio prihoda zabilježen po osnovu pružanja raznih poslovnih, profesionalnih i konsalting usluga u iznosu od 28,49 miliona eura. Rashodi po osnovu ostalih poslovnih usluga iznosili su 46,94 miliona eura. Povećanje prihoda po ovom osnovu od 17,08%, uz istovremeno povećanje rashoda od 75,56%, dovelo je do realizacije deficita od 7,69 miliona eura, dok je u uporednom periodu na ovom računu zabilježen suficit.

7.1.1.3. Primarni dohodak

U prvom kvartalu 2022. godine na računu primarnog dohotka realizovan je suficit u iznosu od 56,84 miliona eura, što predstavlja rast od 117,81% u odnosu na isti period prethodne godine kada je zabilježen suficit iznosio 26,09 miliona eura. Ovakvo kretanje rezultat je većeg priliva po osnovu kompenzacija zaposlenih.

Prihodi zabilježeni po osnovu primarnog dohotka iznosili su 95,66 miliona eura, što predstavlja rast od 33,91% u odnosu na uporedni period. Najveći dio prihoda realizovanih po ovom osnovu (97,61%) čine kompenzacije zaposlenih u iznosu od 93,38 miliona eura. Prihodi po osnovu dohotka od međunarodnih ulaganja iznosili su 2,28 miliona eura, od čega se najveći dio odnosio na priliv po osnovu isplaćenih dividendi 1,33 miliona eura, koji je za 56,62% veći u odnosu na uporedni period. Priliv po osnovu kamata iznosio je 0,95 miliona eura, što je 45,68% manje nego u uporednom periodu.

Rashodi po osnovu primarnog dohotka tokom perioda januar-mart 2022. godine iznosili su 38,82 miliona eura, što predstavlja smanjenje od 14,38% u odnosu na uporedni period. Najveći dio rashoda odnosio se na rashode po osnovu međunarodnog ulaganja 24,25 miliona eura (62,47%), dok se 14,57 miliona eura (37,53%) odnosilo na rashode po osnovu kompenzacija zaposlenih. Od ukupnih rashoda po osnovu međunarodnih ulaganja na otplatu kamata odnosilo se 17,52 miliona eura, što predstavlja smanjenje od 35,62%.

Boks 7.1 – Kretanje doznaka na svjetskom nivou sa osvrtom na Crnu Goru

Posmatrajući ekonomiju i njena kretanja na globalnom ili individualnom (državnom) nivou može se reći da nijedan sektor ekonomije nije izbjegao negativnom uticaju pandemije COVID-19. Negativni trendovi pod uticajem ove pandemije zabilježeni su kako na nivou pojedinačnih ekonomija tako i na globalnom nivou. Tokovi doznaka predstavljaju jednu od rijetkih oblasti ekonomije koja je pokazala značajnu otpornost, jer su tokom perioda najvećeg uticaja pandemije COVID-19, 2020. godine zabilježili pad od svega 1,7% na godišnjem nivou. Ova kretanja ukazuju na veliki značaj doznaka za održivost i razvoj ekonomije, prvenstveno zemalja u razvoju, kao i ostalih zemalja čije su ekonomije podležne velikim promjenama pod uticajem eksternih oscilacija.

Prema izvještaju KNOMAD-a (The Global Knowledge Partnership on Migration and Development), zahvaljujući postepenom oporavku međunarodnih ekonomskih, ali i transportnih tokova u 2021. godini vrijednost doznaka na globalnom nivou iznosila je 605 milijardi USD (rast od 8,6% u odnosu na 2020. godinu). U 2022. godini Svjetska banka očekuje nastavak pozitivnog trenda po pitanju rasta doznaka, te se procjenjuje da će vrijednost doznaka u tekućoj godini dostići iznos od 630 milijardi USD (rast od 4,2% u odnosu na prethodnu godinu).

Najveći rast priliva doznaka u 2022. godini očekuje se u *Ukrajini*. Svjetska banka procjenjuje da će vrijednost doznaka ka Ukrajini porasti za više od 20%.

Gledano prema regionima u 2022. godini očekuje se rast priliva doznaka u *istočnoj Aziji i Pacifiku* za 3,8% u odnosu na 2021. godinu. U ovu grupaciju spadaju većinom države sa visokim udjelom priliva doznaka u BDP-u poput, Tonga, Samoe, Maršalskih ostrva, Filipina i Fidžija. Procjena priliva doznaka u *Evropu i Centralnu Aziju* zavisice od promjena po pitanju situacije u Ukrajini, kao i sankcija na odlazna plaćanja iz Rusije. Procenjuje se da će tokovi doznaka u *Latinskoj Americi i Karibama* porasti za 9,1% u 2022. godini, iako su i dalje primjetni rizici zbog negativnih posljedica iz prethodnih perioda. Istovremeno, kao posljedica situacije u Ukrajini, za većinu zemalja centralne Azije očekuje se značajan pad doznaka.

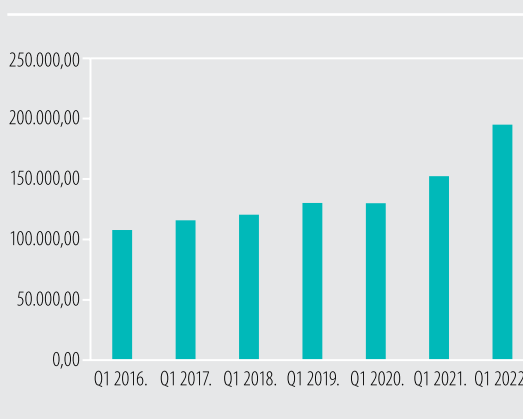
Za region *Bliskog istoka i Sjeverne Afrike* procjenjuje se povećanje doznaka za 6%. Doznake predstavljaju jedan od najvažnijih izvora resursa za zemlje ove grupacije i kontinuitet njihovog rasta neophodan je za razvoj cijelog regiona. Prema procjenama, doznake u *Južnoj Aziji* će porasti za 4,4%, dok će priliv u *podсахarskoj Africi* porasti za 7,1% podstaknut prelaskom na korišćenje zvaničnih kanala, prvenstveno u Nigeriji.

Kao i na svjetskom nivou, priliv doznaka u *Crnoj Gori*, tokom 2020. godine pokazao je znatnu otpornost na negativne uticaje pandemije COVID-19. Priliv doznaka u toj godini iznosio je 564,17 miliona eura i ostao je približno na istom nivou iz 2019. godine (rast od 0,68%). Tokom 2021. godine zabilježen je značajan rast od 148,28 miliona eura ili 26,28%, dok je ukupan priliv doznaka u Crnoj Gori iznosio 712,45 miliona eura. Značajan rast doznaka u prethodnoj godini rezultat je i pokazatelj oporavka međunarodnih ekonomskih, ali i transportnih tokova. Pretpostavlja se da je stvaran iznos doznaka bio i veći od pomenutog, uzimajući u obzir učestalu praksu slanja novca neformalnim kanalima.

Tokom prvog kvartala 2022. godine trend rasta priliva doznaka u Crnu Goru je nastavljen. Vrijednost doznaka iznosila je 195,08 miliona eura, odnosno 42,21 milion eura ili 28,11% više u odnosu na isti period prethodne godine. Posmatrajući isključivo po prvom kvartalu od 2016. – 2021. godine, u prosjeku priliv doznaka je iznosio 126,04 miliona eura, što ukazuje da je priliv ostvaren u prvom kvartalu 2022. godine za 54,77% iznad prosječne vrijednosti datog perioda (grafikon 1).

Značaj doznaka za ekonomiju Crne Gore vidljiv je i iz udjela priliva doznaka u BDP-u. Tokom 2021. godine zabilježen je udio priliva doznaka u BDP-u u iznosu od 14,51%, što predstavlja rast od 1,03 pp u odnosu na prethodnu godinu. U prvom kvartalu 2022. godine ovaj udio iznosio je 19,00%, ili 1,60 pp više u odnosu na isti period 2021. godine.

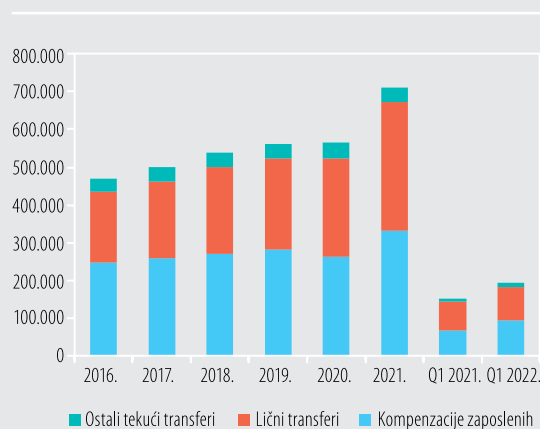
Grafikon 1
Priliv doznaka u Crnu Goru,
u 000 eura

Izvor: CBCG

Posmatrano po strukturi priliva doznaka u Crnoj Gori u prvom kvartalu 2022. godine, kompenzacije zaposlenih i lični transferi predstavljaju 94,18% ukupnog priliva doznaka. Ostali tekući transferi, odnosno socijalna primanja, predstavljaju 5,82% (grafikon 2).

Grafikon 2
Struktura priliva doznaka u Crnu Goru, u 000 eura

Izvor: CBCG

7.1.1.4. Sekundarni dohodak

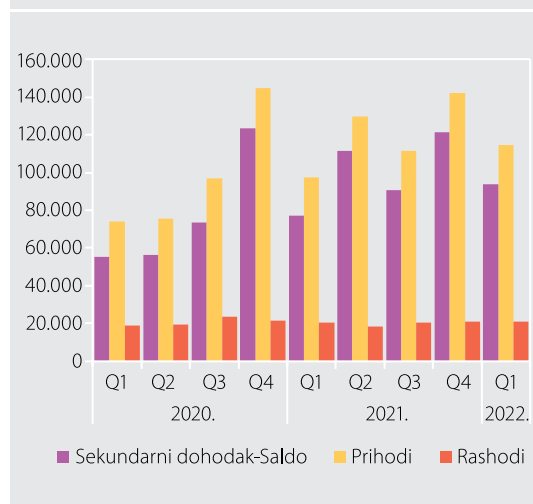
U prvom kvartalu 2022. godine, suficit na računu sekundarnog dohotka iznosio je 93,57 miliona eura, što je za 21,61% više u odnosu na isti period prethodne godine, usljed većeg priliva po osnovu ličnih transfera (grafikon 7.9).

Priliv po osnovu sekundarnog dohotka iznosio je 114,44 miliona eura (rast od 17,25%). U strukturi priliva, 107,41 milion eura odnosilo se na ostale sektore (rast za 21,11%), dok se na sektor države odnosilo 7,03 miliona eura (pad od 21,12%). Od ukupnog priliva transfera ostalih sektora, po osnovu ličnih transfera iz inostranstva realizovano je 90,35 miliona eura (rast od 22,59%). Priliv po osnovu ostalih tekućih transfera iznosio je 17,06 miliona eura, što predstavlja rast od 13,84% u odnosu na uporedni period. Najveći dio ostalih tekućih transfera odnosio se na socijalna primanja (penzije) i iznosi 11,36 miliona eura (rast od 16,51%).

U navedenom periodu 2022. godine odliv po osnovu sekundarnog dohotka, odnosno transfera u inostranstvo iznosio je 20,88 miliona eura, što je za svega 1,05% više u odnosu na isti period prethodne godine. Na sektor države odnosilo se 2,76 miliona eura, dok se 18,12 miliona eura odnosilo na ostale sektore. Odliv novčanih

Grafikon 7.9

Kvartalna kretanja na računu sekundarnih dohodaka u platnom bilansu Crne Gore, u 000 eura

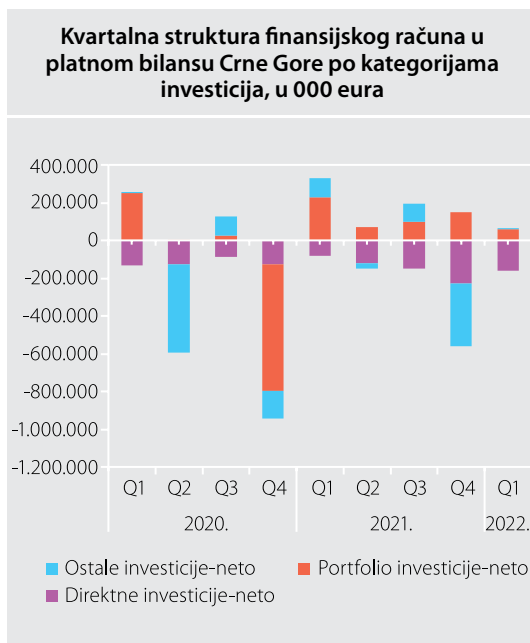

Izvor: CBCG

sredstava po osnovu ličnih transfera iznosio je 10,45 miliona eura, što je za 16,07% više nego u uporednom periodu, dok je odliv po osnovu ostalih tekućih transfera iznosio 7,67 miliona eura.

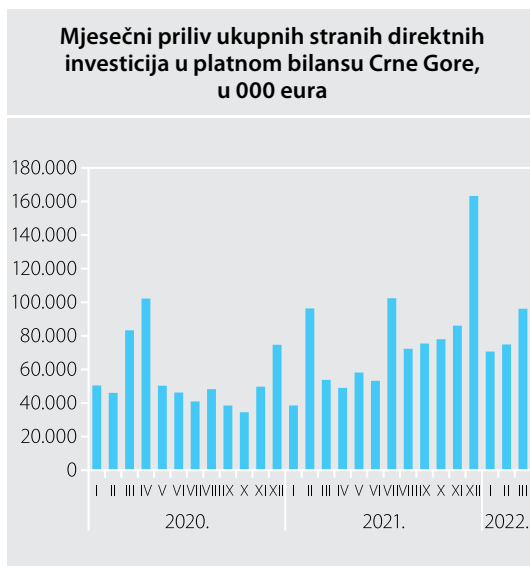
7.2. Finansijski račun

Grafikon 7.10

Izvor: CBCG

Grafikon 7.11

Izvor: CBCG

Na finansijskom računu tokom perioda januar-mart 2022. godine zabilježen je rast neto priliva kapitala, usljed ostvarenog povećanja neto priliva po osnovu stranih direktnih investicija i smanjenja neto odliva po osnovu portfolio investicija, kao i ostalih investicija (grafikon 7.10). Takva kretanja na finansijskom računu rezultat su većeg zaduživanja države na međunarodnom tržištu kapitala, kao i većih zaduživanja banaka i ostalih sektora po pitanju uzetih kredita. Zabilježen je pad međukompanijskih kredita, dok je istovremeno evidentiran rast odliva po osnovu otplate ranije uzetih kredita.

Na računu direktnih investicija zabilježen je rast neto priliva. Neto priliv SDI iznosio je 162,94 miliona eura, što je za 94,79% više u poređenju sa navedenim periodom prethodne godine i rezultat je većeg priliva po osnovu vlasničkih ulaganja. Ukupan priliv stranih direktnih investicija iznosio je 241,79 miliona eura (grafikon 7.11), dok je istovremeno zabilježen odliv u vrijednosti od 78,85 miliona eura.

U posmatranom periodu ukupan priliv stranih direktnih investicija iznosio je 241,79 miliona eura, što je za 27,96% više u odnosu na uporedni period. U istom periodu zabilježen je pad priliva po osnovu dužničkih ulaganja⁴⁰, dok su vlasnička ulaganja povećana u odnosu na uporedni period za 78,61% i iznosila su 129,51 milion eura. Od ukupnih vlasničkih ulaganja, 45,16 miliona eura se odnosilo na investicije u preduzeća i banke (rast od 27,64%), dok je priliv po osnovu ulaganja u nekretnine iznosio 84,35 miliona eura (rast od 127,19%). Priliv SDI u formi interkompanijskog duga iznosio je 82,24 miliona eura, što predstavlja smanjenje od 28,08% u odnosu na uporedni period (grafikon 7.12).

⁴⁰ Dužnička ulaganja, odnosno dužničku poziciju direktnih ulaganja čine interkompanijski ili međukompanijski krediti, koji predstavljaju kredite između povezanih lica.

Ukupan odliv SDI tokom perioda januar-mart 2022. godine iznosio je 78,85 miliona eura, što je za 25,13% manje u odnosu isti period prethodne godine. Odliv po osnovu ulaganja rezidenata u inostranstvo iznosio je 33,97 miliona eura, dok su povlačenja sredstava nerezidenata investira-nih u našu zemlju iznosila 44,88 miliona eura.

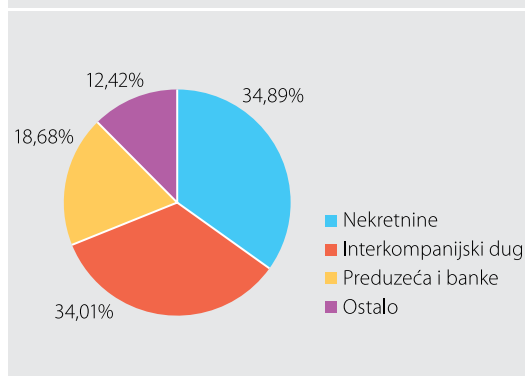
Na računu *portfolio investicija* tokom perioda ja-nuar-mart 2022. godine zabilježen je neto odliv u iznosu od 59,61 milion eura, što predstavlja smanjenje od 73,62% u odnosu na uporedni period kada je neto odliv iznosio 225,97 miliona eura. Zabilježeni neto odliv u prethodnom periodu bio je posljedica otplate glavnice po osnovu ranije emitovanih euroobveznica. Neto odliv na računu *ostalih investicija* iznosio je 6,82 miliona eura što predstavlja pad od 93,31% u odnosu na uporedni period, kada je zabilježeni neto odliv iznosio 101,99 miliona eura. Ovakva kretanja rezultat su većeg zaduživanja države, banaka i ostalih sektora po osno-vu uzetih kredita u poređenju sa navedenim periodom 2021. godine.

Priliv po osnovu povlačenja sredstava kredita od strane ostalih sektora iznosio je 40,81 milion eura, (rast od 104,99%), dok je istovremeno evidentiran odliv po osnovu otplate glavnice ostalih sektora u iznosu od 43,75 miliona (pad od 1,35%).

Na kraju perioda januar-mart 2022. godine novčana sredstva Centralne banke na inoračunima i u tre-zoru smanjena su za 63,53 miliona eura u odnosu na stanje zabilježeno 31. marta 2021. godine.

Grafikon 7.12

Struktura ukupnog priliva stranih direktnih investicija u platnom bilansu Crne Gore u prvom kvartalu 2022. godine, u %

Izvor: CBCG